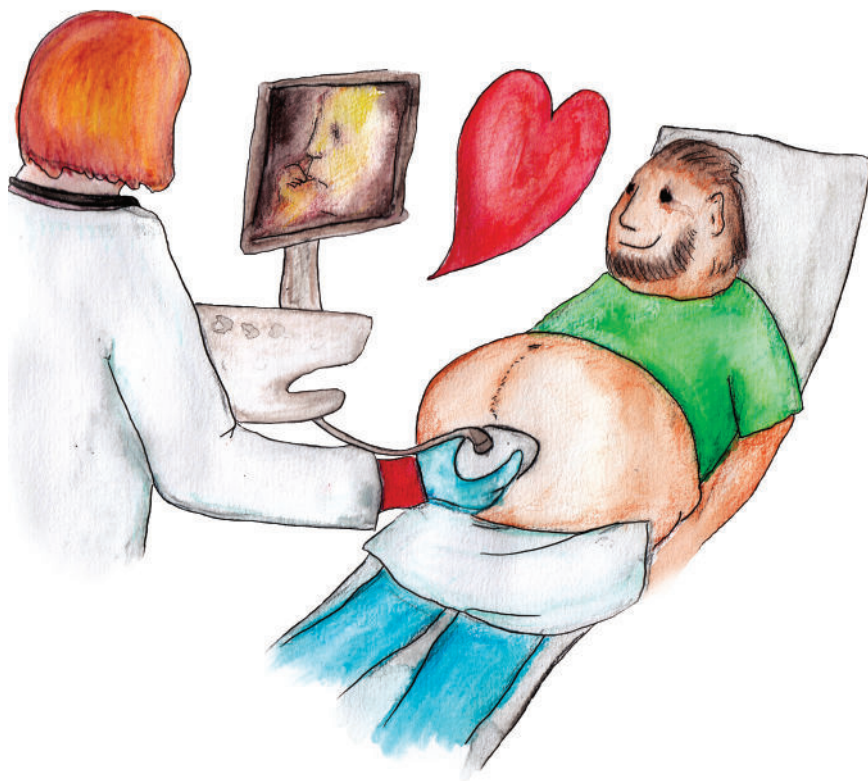

10 askelta sateenkaari- perheen kohtaamiseen

Opas lasten ja perheiden kanssa työskenteleville

1 Ammatillisuus

Olet saanut koulutuksessasi ammatillisia välineitä asiakkaiden kohtaamiseen, luottamuksen rakentamiseen ja toimivaan vuorovaikutukseen. Tämän osaamisen soveltaminen on lähtökohta myös sateenkaariperheitä kohdatessasi. Luota itseesi.

Ammattiroolissa on palveltava kaikenlaisia perheitä, jotka tulevat apua, neuvoa tai tietoa hakemaan. Palvelun laatu ei saa uudessa tilanteessa muuttua sinun

vakaumuksestasi, näkemyksistäsi tai maailmankatsomuksestasi johtuen.

Palvelu voi kuitenkin olla yhdenvertaisesti hyvää ennakoasenteista tai -näkemyksistä riippumatta, kun ammattilainen säilyttää ammatillisuutensa koko ajan ja on valmis omaksumaan uutta tietoa. Palvelun laatua lisää ammattilaisen kyky ja halu tarkastella ja kehittää omaa osaamistaan.

2 Sateenkaariturvallisuuden rakentaminen

Suuri osa suomalaisista sateenkaariperheistä pelkää syrjintää palveluissa tai että sateenkaariperheiden erityiskysymyksiä ei osata huomioida. Osa jättää kokonaan käyttämättä tarvitsemaansa palvelua syrjinnän pelon vuoksi.

Yksi tärkeimmistä askeleista sateenkaariperheiden kanssa työskennellessä on

sensitiivinen kohtaaminen ja sateenkaariturvallisuuden rakentaminen.

Perhe ei saa missään vaiheessa joutua epäilemään saavansa huonoa palvelua tai asiatonta kohtelua esimerkiksi homofobisten tai transfobisten asenteiden takia.

3 Normien tiedostaminen ja niistä irtautuminen

Oletuksiin ja kirjoittamattomiin sääntöihin juuttuminen on yksi suurimmista syistä sille, että sateenkaariperheiden ja ammattilaisten väliset kohtaamiset joskus epäonnistuvat.

Kun perhe poikkeaa totutusta, voi ammattilainen joutua muuttamaan työtapojaan tai työpaikkansa käytäntöjä ja ajattelun lähtökohtia.

Esimerkiksi synnytyssairaalassa perhe, jossa lapsella on sekä kaksi äitiä että kaksi isää, voidaan kohdata joko tiukkojen sääntöjen kautta tai kokonaistilanne huomioiden:

- ”Käytäntömme on, että vain yksi tukihenkilö voi olla paikalla synnytyksessä” tai
- ”On tärkeää, että kaikki vanhemmat pääsevät kokemaan lapsensa syntymän, jos ihmismäärä ei haittaa työskentelyä synnytyssalissa”

Esimerkiksi oletus henkilön sukupuolesta (esim. nainen) ja sen mukaisesta vanhemmuusnimityksestä (äiti) voi johtaa täysin väärään tulkintaan. On ensiarvoisen tärkeää kunnioittaa jokaisen itsemäärittelyoikeutta ja kysyä henkilöltä itseltään, mitä vanhemmuusnimitystä hän haluaa itsestään käytettävän.

Normit hallitsevat mielikuviamme sukupuolesta, rakkaussuhteista, perheestä, vanhemmuudesta ja sukulaisuudesta. Sateenkaariperheiden kohtaamisissa vaaditaan välillä erityistä herkkyyttä ja taitoa soveltaa ammattiosaamista uuteen tilanteeseen.

4 Ei-tietämisen tunnustaminen

Jos et tiedä sateenkaariperheistä mitään tai et ole koskaan kohdannut sellaista, on reilua, rohkeaa ja ammattimaista tunnustaa asia suoraan. Ei-tietämisen tilasta on hyvä edetä kohti uuden oppimista.

Perheillä on suuri ymmärrys sitä kohtaan, että he saattavat olla ensimmäinen

sateenkaariperhe, jonka ammattilainen kohtaa. Tiedon ja kokemuksen puute ei saa kuitenkaan tarkoittaa roolien kääntymistä pääläelleen: apua tarvitsevan perheen ei pidä muuttua ammattilaisen neuvojaksi tai opastajaksi.

5 Avoimet kysymykset

Kaikissa kohtaamisissa on hyvä antaa asiakkaan kertoa itse tilanteestaan ja perheestään ilman, että kysymyksiin sisään rakennetut oletukset rajaavat kertomisen mahdollisuuksia. ”En tiedä sinusta mitään, kerro minulle” -asenne toimii kaikkien kohdalla, ei ainoastaan sateenkaariperheiden kanssa.

Kysymys ”tuleeko myös lapsen isä neuvolaan” saa naissuhteessa elävässä tai

itsellisessä odottajassa aikaan erilaisen reaktion kuin ”tulitko itsekse vai onko tulossa vielä muita” tai ”keitä kaikkia perheeseesi kuuluu”.

Sateenkaariperheitä on hyvin monenlaisia. Kun olet kohdannut yhden, olet kohdannut yhdenlaisen sateenkaariperheen. Jokainen perhe on omanlaisensa.

6 Aktiivinen kuuntelu

Avoimet kysymykset antavat tilaa kertoa, mutta niiden avulla ei pääse pitkälle, jollei muista aktiivisesti kuunnella vastauksia ja selvittää, mitä niillä tarkoitetaan.

Esimerkiksi jos kysyt, keitä asiakkaan perheeseen kuuluu, ja vastaaja alkaa kertoa ystävistään, saatat ajatella, että ihminen on harhautunut aiheesta. Haluat yrittää ohjata keskustelua takaisin aiheeseen eli perheeseen. Jos pysähdyt

asiakkaasi kuuntelemisen äärelle, saatkin tärkeää tietoa siitä, että ystävillä on hänelle perheenjäsenten kaltainen merkitys voimavarana, arjen apuna ja luotettavana tukiverkostona. Tällä tiedolla voi olla suurta merkitystä sinun työssäsi.

Aktiivinen kuuntelu tarkoittaa pyrkimystä omien ennakko-oletusten unohtamiseen ja sen kuulemiseen, mitä asiakas todellisuudessa yrittää kertoa.

7 Oikea tieto

Sateenkaariperheiden kohtaamisessa ei välttämättä aina tarvita mitään erityistietoja: korvatulehdus on korvatulehdus, vaikka lapsella olisi kaksi äitiä ja isä laittautuisi välillä naiseksi. Kaikille perheiden kanssa työskenteleville on kuitenkin hyötyä siitä, että he tuntevat sateenkaari-perheiden erityiskysymyksiä.

Tietuille ammattiryhmille, kuten lastenvalvojille, esimerkiksi juridisten erityistilanteiden tunteminen on välttämätöntä: ilman tietoa esimerkiksi huoltajuutta ja

vanhemmuutta koskevasta lainsäädännöstä on riskinä, että ammattilainen antaa vääriä neuvoja.

Jos perhe tulee hakemaan apua kriisitilanteessa, ei ole kohtuullista käyttää perheenjäseniä ammattilaisen kouluttajina. Perustiedot täytyy hakea muualta.

Tietoa löydät nopeasti mm. verkkosivuiltamme. Voit myös ottaa yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse. Autamme mielellämme.

8 Oman osaamisen tiedostaminen ja siihen luottaminen

Uudessa tilanteessa rautaisimmankin ammattilaisen on mahdollista mennä niin hämilleen, että ammattitaito tuntuu katoavan. Muista, että yhtä lailla kuin jokainen perhe on oman tilanteensa asian-tuntija, sinä ammattilaisena olet asian-tuntija omalla alallasi.

Jos sateenkaariturvallisuutta on onnis-tuttu rakentamaan menestyksekkäästi ja perhe voi luottaa siihen, että ammat-

tilainen pyrkii parhaansa mukaan autta-maan ilman syrjintää tai asenteellisuutta, perhe on valmiimpi kuuntelemaan am-mattilaisen näkemyksiä.

Jos taas asiakas pelkää joutuvansa tai tulee syrjityksi, hän vähättelee helposti ammattilaisen ammattitaitoa esimerkiksi tilanteessa, jossa on eri mieltä ammatti-laisen tarjoaman ratkaisun kanssa.

9 Uskallus kohdata ja soveltaa

Ammattilaisen tehtävä on soveltaa omaa ammattitaitoaan kunkin asiakasperheen kohdalla omat ennako-oletuksensa tie-dostaen ja niihin kriittisesti suhtautuen. Käytä avoimin mielin niitä osia osaami-sestasi, jotka tilanteeseen parhaiten so-veltuvat. Lomakkeidenkin täyttämisessä saatat tarvita luovuutta.

Eroauttamisen ammattilainen voi joutua pohtimaan, kuinka neuvoa eroavia tilan-teessa, jossa juridinen vanhemmuus ja yksinomainen päätösvalta on vain toisel-la/yhdellä vanhemmista. Neuvolan työn-

tekijä voi joutua miettimään, miten perhe voisi alusta asti auttaa lasta muodosta-maan suhteen eri osoitteessa asuvaan vanhempaansa niin, että lapsi voisi jat-kossa asua vuoroviikoin tämän luona.

Perheiden kanssa toimivat voivat jou-tua kohtaamaan myös työpaikkojensa rakenteisiin liittyviä tilanteita ja tiedotuk-sen ongelmia, kuten vaikkapa silloin, jos osalla vanhemmista ei ole pääsyä päivä-kodin joului- tai kevätjuhlaan, koska vain kaksi aikuista per perhe mahtuu päivä-kodin juhlasaliin.

Sateenkaariperheetkin haluavat lähtökohtaisesti toimia vaikeissa tilanteissa lapsen edun mukaisilla tavoilla. Usein perheet ovat valmiita suuriinkin komp-

romisseihin, jos lapsen etu niin vaatii. Joskus taas perhe kaipaa ulkopuolista ammattilaisen näkemystä siitä, mikä on lapsen etu.

10 Pyrkimys perheen parhaaseen

Elämän eri vaiheet voivat muokata perhettä ja sen rajoja monenlaisiin suuntiin, mutta ulkopuolelta perheen muuttaminen ei ole mahdollista.

Perhettä voi pyrkiä tukemaan ja auttamaan eteenpäin sen kohtaamisissa haasteissa ja tilanteissa. Osa haasteista saat-
taa liittyä perhemuotoon tai vanhempien määrään tai sukupuoleen, osa ei.

Kaiken perheiden kanssa tehtävän työn tavoitteen tulee olla se, että perheellä -
kaikilla perheenjäsenillä - on mahdollisimman hyvä olla.

Kun työssäsi on keskeisimmällä sijalla pyrkimys perheen parhaaseen riippumatta perhemuodosta tai siitä, millainen oma arvomaailmasi on, on tärkein askel onnistuneeseen kohtaamiseen otettu.

Lisätietoa

- sateenkaariperheet.fi
- seta.fi
- sukupuolenosaamiskeskus.fi
- perhesuhdekeskus.fi

Sateenkaariperheet ovat lapsiperheitä, joissa yksi tai useampi vanhemmista kuuluu sukupuoli- ja/tai seksuaalivähemmistöön. Perheiden kirjo on laaja: joukkoon mahtuu esimerkiksi naisparin tai miesparin perheitä, monenlaisia transihmisten perheitä, yhden vanhemman perheitä, kumppanuusvanhemmuusperheitä sekä perheitä, joissa lapsella on ollut alusta asti enemmän kuin kaksi vanhempaa. Lapset voivat olla saaneet alkunsa kotona tai hedelmöityshoitoklinikalla, ja monissa perheissä on lapsia myös aiemmista suhteista.

Valtaosaa sateenkaariperheistä yhdistää se, että vanhemmuutta ja sen raameja on harkittu tarkkaan. Sateenkaariperheisiin syntyvät lapset ovat yleensä hyvin toivottuja ja perheen perustamisen eteen on nähty runsaasti vaivaa.

Vaikka Suomen laki mahdollistaa nykyään lapsen juridisen vanhemmuuden vahvistamisen myös kahdelle samaa sukupuolta olevalle aikuiselle, jää iso osa sateenkaariperheistä näkymättömiin niin lainsäädännössä kuin tilastoissakin. Suomessa arvioidaan olevan tuhansia sateenkaariperheitä, ja määrä kasvaa koko ajan. Perheitä asuu ympäri maan Hangosta Utsjoelle.

www.sateenkaariperheet.fi